

Sümegei György

Zala György előkerült rajzfüzete

- **Kiállítás a lendvai színházban, a művész születésnapján**

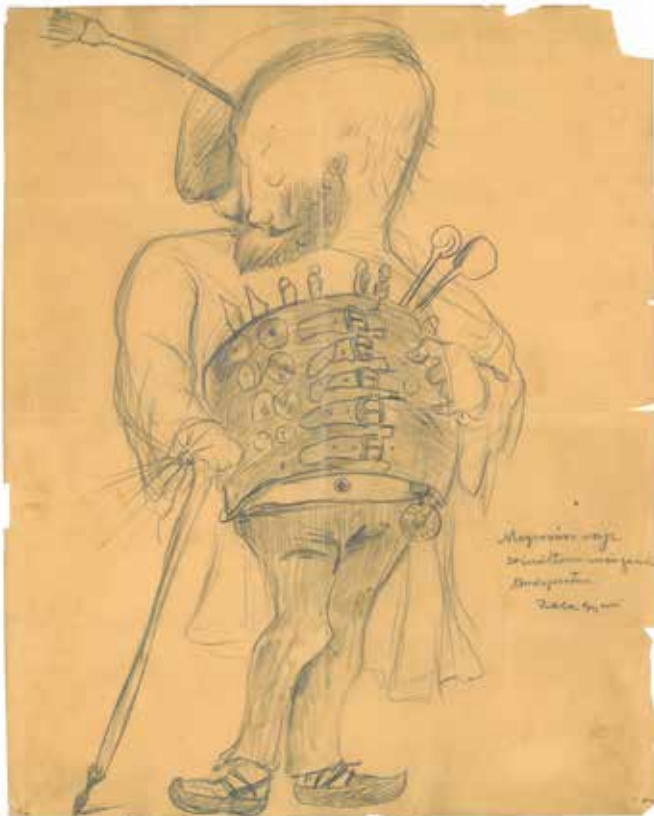
Zala György, amikor az Alsólendvai Olvasókör dísztagjává választotta, akkor így kezdte a köszönő beszédét: „Ahol az ember bölcsője ringott, azt a helyet nem feledheti el soha”. Zala György 1858. április 16-án, éppen ma 156 évvel ezelőtt született Alsólendván, s nemcsak ő nem feledte a helyet, de szülővárosa is rendszeresen tisztelg az emléke előtt.

Zala – így szól az egyik művészettörténeti értékelés – „valójában az 1880-90-es évek igazi nagy szobrászegyénisége, ki sem művészetének formanyelvében, sem alkotói magatartásában lényegében nem változott” (Nagy Ildikó, 1990). A millenniumi emlékművön kívül a legismertebb, számára országos ismertséget és elismertséget hozó munkája az aradi szabadság-szobor. Habent sua fata libelli – s tudjuk, hogy nemcsak a könyveknek, hanem minden műalkotásnak, így természetesen a szobroknak is megvan a maguk sorsa, sajátos története. A trianoni békeszerződés után az Erdélyre és Partiumra kiterjeszkedő új román hatalom eltávolította, évtizedekre eldugta a szobrot, amely csak az utóbbi évtizedben került vissza méltó helyére. Ma újra hirdetheti 1848-49 történelemformáló fontosságát, a tizenhárom aradi vértanú hősiességét és a szabadság méltóságát. Ahogy Kossuth Lajos fogalmazta: „legyen emlékeztető a hűségre, a kötelességre a Magyar Haza szabadsága iránt.”

Zala György szülővárosában születésnapját egy sajátos anyaggal, tőle eddig még nem látott, rejtve maradt művek bemutatásával is ünnepeljük: a rajzaival. Adódhat önkéntelenül a kérdés sokak számára: miért rajzol a szobrász, ráadásul egy olyan, aki sikeres, művészettörténeti jelentékenységgű életművet

alkotott. Túlzó egyszerűsítéssel mondhatnánk, hogy minden szobrász rajzol. Ez ugyan korántsem biztos száz százalékosan, az azonban tény, hogy folyamatosan folyik a vita a szobrászrajzok fontosságáról, a rajzoló szobrászokról. A vitába időnként még írók is bele-beleszólnak. Pl. Ilyés Gyula szerint csak a szobrászok tudnak rajzolni. Ő bizonyosan a legközelebbi szobrász-barátai, Ferenczy Béni és Borsos Miklós művei ismeretében jutott el ehhez a következtetéshez. A rajz mint vázlat más műfajhoz tartozó művészi alkotások (szobrok, festmények stb.) előkészítő eszköze lehet. Tehát a tervezésnek, a kigondolásnak, sokszor a mű első fölvetésének, az ötlet fölmerülésének a tanúja és dokumentuma is egyúttal. A rajz természetesen önálló művészi alkotás, amelynek kifejező eszköze a vonal. Rendszerint papírra ceruzával, ezüstvesszővel, tollal, szénnel, vöröskréttával, tussal, szépiával stb. rajzolják.

Beck Ö. Fülöp szobrászművész pályakezdőként az 1880-as évtized elején segédkezett a Zala-múteremben. Önéletrajzában följegyezte, hogy Zala „rajzokat készített a megkívánt változtatásokról.” Az történt ugyanis, hogy Beck Ö. Fülöp egyik díjnyertes érem-sorozata bizonyos részleteit a zsűribizottság megváltoztatni javasolta. Zala is tagja volt a grémiumnak, és az ő méltánylandó kollegiális segítsége egészen odáig terjedt, hogy a saját maga készítette rajzokkal próbálta megvilágítani és vizuálisan is egyértelművé tenni a plaketteken javítandó részleteket. Ebből a kis, ám sokatmondó epizódból arra lehet következtetni, hogy Zalának napi gyakorlata lehetett a rajzolás, ahogy nagy kortársa, Stróbl Alajos rajzi gyakorlatáról is több rajzfüzete tanúskodik.

Zalának az itt kiállítottaknál valószínűleg sokkal nagyobb számú rajzanyaga keletkezhetett, csak nem maradt fenn. A most először Lendván, Zala György szülővárosában nyilvánosság elé került rajzai a budapesti Városligetben, a Drótszigeten 1893 nyarán, 10 művésztársával együtt zömében ceruzával telerajzolt füzetben, rajz-tékában maradtak fenn. Zalának eddig csupán egy, a szegedi múzeumban őrzött rajza volt ismert. Ennek a műnek két fontos jellemzője, hogy kiállításon szerepelt, és múzeumi gyűjteménybe került. Egyedi vonása, hogy karikatúra-önarckép. Zala ráírta:

„Megrovási rajz. Csináltam mérgemben Budapesten.” Zala a testformák és egyes elemei, valamint az alkalmazott motívumok arányainak eltúlzásával ironikus, gunyoros, humoros élc-rajzokat, frapáns karikatúrákat tudott komponálni (lásd Horti Pál karikatúráit). Képes volt magát is ö niróniával szemlélni és megjeleníteni. A Drótszigeten fogant Zala - rajzok a harmadik dimenziót, a mélység illúzióját is megérikítik, plasztikusak, vérbeli szobrászrajzok. Elmélyültebben tanulmány-igényűek, finomabban árnyaltos eszközhasználatra utalóak töprengő férfiarcképei. Ám a háromszor is megrajzolt, elesett öregember-portrékon az együttérzést, érzelmi azonosulásának magas hőfokát is érzékelhetjük, ugyanazt, amit a művészettörténeti értékelés műveinek egy másik csoportjáról állít: „arcképeiben, kisméretű életképi csoportjaiban vált igazán megkapóvá”. S joggal hozzátehetjük mindehhez, hogy a most szülővárosába került rajzok nemcsak megsokszorozzák az eddig ismert rajzai számát, hanem 121 év távolából is képesek megszólítani bennünket.

Ahogy az elhangzott Bence Lajos vers megfogalmazta: Zala, Stróbl és szobrász kortársaik arra törekedtek legfőképpen, hogy „meg hadd teremtsék / Szobrászatunkat, ami nincs.” Vagyis a hazai szobrászat, a plasztikai kultúra létrehozásán, megerősítésén fáradoztak. Ám karakteres rajzai tovább árnyalják és gazdagítják a szobrász Zaláról eddig kialakult képet.

Hajtsunk fejet Zala György szobrászművész, Lendva szülőtte rajzokkal most gazdagodó munkássága és emléke előtt.

(A lendvai színházban, április 16-án elhangzott megnyitó írott változata.)